

Türkiye Hazır Giyim Sanayinin Üretim ve İhracat Yapısı

Erol ÖZENÇ
IGEME Uzmanı - ANKARA

Bu yazıda, Türkiye'nin genel anlamda hazır giyim üretiminin ve ihracatının yapısı incelenmiştir. Bu amaçla, önce hazır giyim tanımı yapılmış ve bu tanıma giren mallar belirtilmiş, daha sonra da, hazır giyim üretimindeki teknolojik gelişmelerden, Türkiye açısından hazır giyim öneminden, Türkiye'nin hazır giyim üretim ve ihracat yapısından söz edilmiştir. Sonuç bölümünde ise, bu kesimin sorunları ve çözüm önerileri yer almaktadırlar.

THE PRODUCTION AND EXPORTS STRUCTURE OF THE CLOTHING INDUSTRY OF TURKEY

In this article, the production and exports structure of ready-made clothing of Turkey in general have been analysed. For this purpose, the definition of ready made clothing has been made firstly and the goods incorporated in this definition have been specified and afterwards the technological innovations in the production of ready made clothing, the importance of ready made clothing for Turkey, the structure of ready made clothing production and exports of Turkey have been mentioned. In the last part, the problems of this sector and proposals for their solution have been placed.

1. HAZIR GİYİMİN TANIMI

Bu çalışmamızda hazır giyim kavramı, deri giyim, kürk giyim, örme giyim, dokumadan giyim ve ayrıntılarını kapsamak üzere en geniş anlamında alınmıştır.

Söz konusu kapsama, deri giyim ve kürk giyim (BTN 42. 03 ve 43.03) ile örme giyim (BTN 60), dokumadan hazır giyim (BTN 61) dahildir.

2. HAZIR GİYİM ÜRETİMİNDEKİ TEKNOLOJİK GELİŞMELER

Hazır giyim üretiminde dikiş makinesinin icat edildiği 19. yüzyıldan 1970'lere kadar teknolojik açıdan kay-

da değer önemli bir ilerleme pek görülmemiştir. Bu yıllardan sonra, sözkonusu sanayi dalında hem makina parkı, hem de fabrika örgütlenme biçimi yönünden önemli yenilikler olmuştur. Bunun temel nedeni ise sanayileşmiş ülkelerin yüksek işçi ücretlerinden kaynaklanan maliyet artışlarını giderebilmek için hazır giyim sanayini emek yoğun bir faaliyet olmaktan çıkararak, sermaye yoğun bir üretim dalı haline getirme çabalarıdır.

1970'lerden sonra hazır giyim sanayiinde uygulanmasına geçilen başlıca teknolojik yenilikler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir [UNCTAD Secretariat, Şubat 1981].

1. Kesim zamanını azaltan, kesim kalitesini yükselten ve malzeme kaybını azaltan lazer ışınli kesim makineleri ve nümerik kontrollü kesim araçları,

2. Dikim hızını yükselten ve dikiş kalitesini arttıran otomatik teğel ve profil dikim makineleri ve nümerik kontrollü dikiş makineleri,

3. Satış analizleri ve tahminlerinde, envanter kontrolünde ve iş akımının yönetilmesinde kullanılan elektronik bilgisayarlar. Bilgisayarlar üretim süresinde nümerik kontrol teçhizatı ile birlikte de kullanılabilirler,

4. Japonya gibi gelişmiş ülkeler, hazır giyim üretiminde artık robotları da devreye sokmuşlardır.

Yukarıda kısaca tanıtılan makineler, yüksek sermaye maliyetleri ve işleme hızları nedeni ile yalnızca en büyük hazır giyim kuruluşlarında kullanılabilirler. Ancak hazır giyim sanayinin, zevk ve beğenilerdeki ve talebin bileşimindeki değişimlere cevap verebilecek esnekliğe sahip olması gerekmektedir. Böyle bir esneklik ise, en iyi biçimde, küçük ve orta boyutlu işletmelerden oluşan bir sistem tarafından sağlanabilecektir. Bu nedenle hazır giyim üretiminde teknolojik gelişme sınırlı kalmakta ve yenilikler asıl olarak yeni malzemelerin kullanımı, yeni desen ve ürünlerin yaratılması aşamalarında ortaya çıkmaktadır.

3. TÜRKİYE AÇISINDAN HAZIR GİYİMİN ÖNEMİ

Türkiye'de hazır giyim tekstil ve deri ürünleri kesiminde, tekstil kesiminin de sanayi ve ihracatta öncü olma özelliği vardır. Türkiye hazır giyimde önemli miktarda ham maddeye, işgücü ve teknik bilgiye sahiptir. Hazır giyimde Türkiye karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğundan, ihracatı artırma çabası içinde olan ülkemiz açısından bu sanayi özel bir önem taşımaktadır. Özellikle pamuk üretimindeki mevcut düzey ile birlikte, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'dan sonra artacak pamuk üretimi düşünüldüğü zaman, önemli bir potansiyel ortaya çıkmaktadır. İşgücü artan nüfusa bağlı olarak bol ve gelişmiş ülkelere göre 2-3 kat daha ucuzdur. Teknik bilgi yönünden ise, Türkiye'nin bilgi birikimi ve deneyimleri vardır.

Türkiye dünyadaki pamuk üreticileri arasında yedinci sıradadır. Diğer önemli bir ham madde olan yünde de

Türkiye önemli bir üreticidir ve dünyada sekizinci sıradadır. Sentetik ve suni elyaf üretimi de hızlı bir gelişme göstermektedir.

Öte yandan çok eski bir tarihe sahip olan deri giyim imalatının büyük bir sıçrama yapması, son yirmi yıl içinde olmuştur. Deri üretiminde olduğu gibi, deri giyim üretiminin de gelişmiş ülkelere geliştirmekte olan ülkelere kayması sonucu, ülkenin ham deri sağlamakta sahip olduğu potansiyelin de desteği ile bu kesim, sanayi ürünleri ihracat kalemleri arasında önemli bir yere ulaşmıştır küçük baş canlı hayvan varlığı yönünden dünyada beşinci, küçük baş deri üretimi bakımından beşinci olan Türkiye, bu konuda önemli bir potansiyele sahiptir.

4. TÜRKİYE'NİN HAZIR GİYİM ÜRETİM YAPISI

Geniş anlamda Türkiye'nin hazır giyim üretimi Tablo 1'de belirtilmiştir:

Tablo 1: Türkiye'nin Hazır Giyim Üretimi

Hazır Giyim Türü	1985 Gerçekleşme	1986 Tahmin	1987 Prog. Hed.	Yıllık Artış %'si	
	Miktar	Miktar	Miktar	1986	1987
Deri giyim (Bin. Par.)	3449.7	3835.2	4145,5	11,2	8,1
Örme Giyim (Ton)	27000	37700	43720	39,62	16,0
Dokuma Giyim (Ton)	105000	118500	125500	12,85	5,9

Kaynak: DPT, 1987 yılı Programı.

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, deri giyim, örme giyim ve dokuma giyim üretimi sürekli artış göstermektedir.

Üretim yapısı bakımından hazır giyim sanayii, diğer sanayi dallarına göre daha az sermaye gerektiren ve işgücü yoğun bir üretim dalı olduğu için, ülkemizin üretim etkenleri yapısına uygun bir özellik göstermektedir.

Ülkemizde hazır giyim üretimi ile uğraşan firma sayısı çok fazladır ve piyasaya giriş ve çıkışlar oldukça kolay olduğundan, işletme sayısı kesin olarak saptanamamaktadır. Bu işletmelerin bir kısmını pamuklu giyim üretenler oluşturmaktadır. İşletmelerin bölgesel dağılımına bakıldığında zaman, bunların % 80'inin İstanbul ve çevresinde yoğunlaştığı, geriye kalanları ise İzmir, Bursa ve Eskişehir ile Adana yörelerinde kümelendiği görülmektedir. Kamu-özel kesim açısından bakıldığında zaman, kamu kesiminin payı özel kesime oranla daha az olduğu görülmektedir.

Hazır giyim üretimi yapan firmalar büyüklük açısından, atölyeler, küçük ve orta boy işletmeler ve fabrikasyon üretim yapan işletmeler olarak üç grup altında toplanabilir.

Atölyeler grubundaki işletmeler birbirlerinden değişik yapılara sahiptirler ve sayıları çok fazladır. Bunlar genellikle, kendileri için değil, sipariş üzerine üretim yapmaktadırlar. Küçük ve orta boy işletmeler, atölyelerin daha büyük boyutları olarak düşünülebilir. Bunlar kendi satışları için üretimde buldukları gibi, daha büyük ihracatçı firmalar için de fason üretim yapmaktadırlar.

Fabrikasyon üretim yapan işletmelerin sayısı 1970'li yıllarda hazır giyim talebi ile birlikte artma eğilimi içine girmiştir. Bunlar büyük kentler ve özellikle İstanbul çevresinde yoğunlaşmışlardır. Başlangıça yalnız gömlek ve pardesü üreten hazır giyim fabrikalarının ürün türleri de artmıştır. Bu tür firmaların önemli bir bölümü ihracata yönelik olarak kurulmuştur. Ancak ihracat konusunda zorluklar ile karşılaşınca; iç pazara yönelen bu firmaların kapasite kullanım oranları azalmıştır. Dünyadaki genel eğilime paralel olarak büyük boyutlu hazır giyim kuruluşlarının dış firmalar için fason üretimde buldukları görülmektedir.

Ülkemiz hazır giyim sanayinin özelliklerine değinirken, pamuklu ve yünlü dallarda faaliyette bulunan firma grupları arasındaki farklar belirtilmelidir. Ülkemizde pamuk üretimi ve pamuğa dayalı tekstil ve giyim sanayi hayli gelişmiştir. Bu durum pamuklu giyim ütemi için elverişli bir temel oluşturmuştur. Öte yandan, yünlü giyim üreten firmalar, kumaş fiyatları yüksek olduğu için, yurt dışına tam anlamı ile açılmamış durumdadırlar.

1970 yıllarından önceki dönemde derinin giyim sanayindeki payı, çok küçük iken, sürekli araştırma ve geliştirme çabaları sonucu deri giyim tekstilden sonra en önemli maddelerden biri olmaya başlamıştır.

Bugün günlük yaşam giysilerinin her türünde kullanılabilen deri, bir kaç temel grupta toplanmakta, küçükbaş deriler önceliği almaktadırlar. Ancak tabaklama tekniklerinin ilerlemesi ile, büyükbaş derilerden de yararlanılmaktadır. Bu arada diğer deri tüketicisi sanayilerde olduğundan çok daha fazla olarak, giyim sanayinde kalite çok önem kazanmaktadır. Bu da deri işleme sanayi ile deri giyim sanayi arasında vazgeçilmez, kararlı ve sürekli ilişkilerin kurulmasını gerektirmektedir.

Türkiye'de giysilik türde deri işlenmesi 1965'lerden sonra gözlenmeye başlanmıştır. Ayakkabı yüzü, kösele gibi deri işleyen tabakhanelerden bazıları o yıllardan sonra yavaş yavaş giysilik türde deri işlemeye başlamışlardır. Diğer tür derilere oranla giysilik deri imalatı daha ince daha ayrıntılı ve yeni bir takım teknolojik bilgi ve makine donanımı istediği için, kalite ancak 1970'lerden

sonra düzelmiştir. Dış pazarların büyük talebi karşısında, o yıllardan başlayarak, günümüze kadar hem giysilik deri işleyen fabrikaların sayısı, hem de işledikleri deri kalitesi yükselmektedir. Bu çabaların sonucu önce üretilen işlenmiş deri sayısında, sonra giderek kalitesinde bir düzeye gelmiş bulunmaktadır.

Her hangi bir deri giyim birimi, üç ana birimde oluşmaktadır. Bunlardan birincisi asort veya sınıflandırma bölümü denilen kesime girecek derilerin tek tek gözden geçirildiği sınıflara ayrıldığı bölüm, ikincisi kesim bölümü, üçüncü dikim bölümüdür.

Sınıflandırma bölümü, en çok dikkat gerektiren bölüm olmaktadır. Burada çalışan deneyimli kişiler, derileri tek tek inceleyerek renk tonu, tutum, cilt hatası ve benzeri yönlerden sınıflandırır.

Pazarlama ve model konuları da bu sanayi kolunda özellikle önem kazanmaktadır. Üreticinin hangi pazara dönük olacağını önceden saptaması çok önemlidir, çünkü ürün tipi, model kalitesi ve fiyatı, tüketici ülkeler açısından önemli farklılıklar göstermektedir. Bu açıdan bakıldığı zaman, gelişen ülke üreticilerinin bu sanayi kolunda deneyimli pazarlama kuruluşları ile işbirliğinde bulunmaları "orta-girişim" uygulamalarına girişmeleri önerilmektedir.

Ayrıca bu sanayi dalında gerekli işletme sermayesi çok yüksektir. Sermayenin devir hızı etkeni, deri giyim sanayinde, örneğin deri işleme sanayine oranla çok daha düşüktür. İdeal olarak görülen deri entegre sanayilerinde (deri işleme-deri giyim-deri eşya) deri işleme kapasitesinin, entegre kuruluşun gereksinmesinden bir kat fazla olması planlanmaktadır. Böylece toplam sermayenin devir hızı tabaklama kuruluşları ile hızlandırılmış olmaktadır. Doğal olarak, ara ürünlerin katma değerleri, nihai ürünlerin düşük sermaye devir hızını karşılamaktadır.

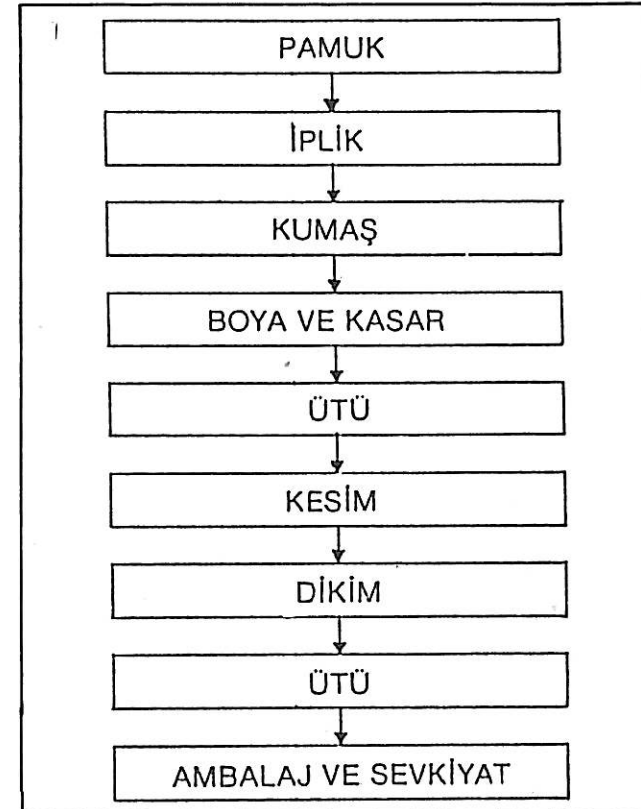
Ülkemiz hazır giyim sanayinde fabrikasyon üretim yapan kuruluşların teknolojisi veya bir başka deyişle ülkemizdeki modern teknoloji kullanımı durumu aşağıda incelenmiştir. Hazır giyim üretim teknolojisi ele alınırken genellikle başvurulmuş yol, örme giyim ve dokumadan hazır giyim teknolojilerini ayrı başlıklar altında incelemektir. Bunun nedeni, söz konusu giyim eşyalarının üretim süreçlerinin arasında farklar bulunmasıdır. Bu farklar, şöyle sıralanabilir:

- Dokumadan hazır giyim üretimi tela, fermuar, astar gibi yan sanayilere bağımlıdır. Örme giyim üretiminde böyle bir durum yoktur.

- Dokumadan hazır giyim kesiminin ürünleri çok çeşitlidir ve bu ürünler için ayrı üretim sistemleri gereklidir. Oysa örme giyim grubunda yer alan ürünler, düz örme ve yuvarlak örme olmak üzere başlıca iki sistem ile üretilebilir.

Örme giyim dalında, ülkemize kullanılan teknolojinin dünyada kullanılan teknoloji ile aynı düzeyde olduğu kabul edilebilir. Bu daldaki rakiplerimizden İtalya'nın ve Uzak Doğu Asya ülkelerinin ülkemize karşı üstünlüğü, örme kumaş kalitesi ve işçilik düzeyinin daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkemizdeki iplik kuruluşlarının yapısı kaliteli örme ürünler için gereken bazı ince pamuk ipliği türlerinin çekimi için uygun değildir. İşçilik düzeyinin daha düşük olması ise, bu dalda üretime sözkonusu rakiplerimize oranla daha geç başlamış olmamızdan kaynaklanmaktadır.

Ülkemizde pamuktan iplik çekimi de dahil olmak üzere, son ürüne kadar tüm aşamaları aynı kuruluş yapısında gerçekleştiren entegre kuruluşlar olduğu gibi, ipliği başka kuruluşlardan sağlayarak üretimde bulunan işletmeler de vardır. Bazı işletmeler, boyuma işlemini fason olarak başka kuruluşlara yaptırmaktadırlar. Pamuktan son ürüne, örme giyim üretim aşamaları şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Örme giyim üretim sürecinin aşamaları [Özenç E., Ekim 1986]

Örme giyim üretiminde kullanılan ana ham maddeler, pamuk, yün, sentetik ve bunların karışımları olan iplikler asıl olarak yurt içinden sağlanmaktadır. Ancak bazı kuruluşlar, ihracat yapmak üzere pamuk ipliği ithalatı yapmaktadırlar. Boyalar, yurt dışından sağlanmaktadır.

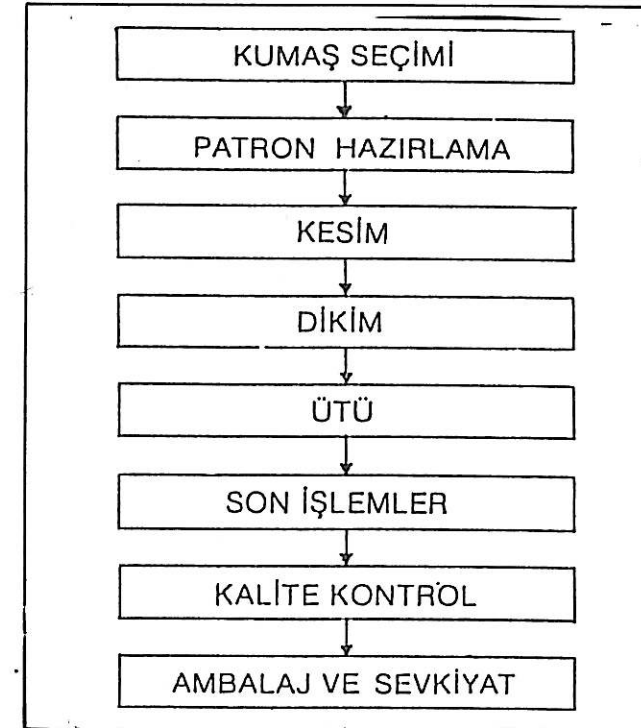
Örme giyim üretim dalında, üretim maliyetlerinin dö-kümü, kabaca aşağıdaki gibidir:

Kumaş	% 55
İşçilik	% 30
Boya ve diğerleri	% 15

Bu maliyetler içinde işçiliğin payı, kuruluşun iplik üretip üretmemesine ve ürünün işlenme derecesine bağlı olarak değişebilmektedir.

Dokumadan giyim sanayinde ise, kumaş kesimi, ütüleme, kalite denetimi ve paketleme asıl olarak elle yürütülmektedir. Teknolojik ilerlemelerin büyük çoğunluğu, bu sanayi dalının makineleşme düzeyi en yüksek olan dikim işlemi aşamasında ortaya çıkmaktadır. Bu yenilikler genelde daha yüksek dikiş hızlarına ulaşmaya yöneliktir.

Ülkemizde fabrikasyon üretim yapan kuruluşlarda dokuma giyim üretim süreci ana hatları ile Şekil 2'deki gibidir.

Şekil 2. Dokuma giyim üretim sürecinin aşamaları [Özenç, E., Şubat 1986].

Dokuma hazır giyim üretiminde değişik ürün türleri için değişik üretim hatları ve makine parkları gereklidir. Örneğin ağır gramajlı giyim malları (palto, manto, perdesü gibi) için buharlı ütü ve pres makineleri gerekirken, spor giyim ürünleri için böyle bir durum sözkonusu değildir.

Bu kesimin yan sanayilere bağımlılığı oldukça yüksektir. Ancak ülkemizde bu yan sanayiler hazır giyim kesimine göre oransal olarak daha geri durumdadır. Bu gerilik nedeni ile tela, fermuar ve astar gibi ürünlerin mik-

tarı, talebi yeterince karşılayamamaktadır. Söz konusu malzemenin bir kısmı, özellikle ihracatta, yurt dışından sağlanmaktadır. Hazır giyim ürünlerinde kullanılan kumaşlar ise, yurt içinden alınmaktadır.

Öte yandan ülkemizde genelde hazır giyim kesiminde üretim kapasitesinin kesin biçimde saptanması, aşağıdaki nedenlerden ötürü gerçekleştirilememektedir:

1- Hazır giyim sanayinde piyasayı tek başına denetleyebilecek üretim kapasitesine sahip bir kuruluş bulunmadığı için, ileri bir teknolojik ve büyük miktarda başlangıç sermayesi gerekmediğinden, piyasaya giriş ve çıkışlar diğer sanayi dallarına göre daha kolay ve çok miktardadır ve bu nedenle firma sayısı belirlenememektedir.

2- Aynı üretim hattında çok çeşitli mamul üretilebildiği için ve ürün bileşimleri moda, mevsim ve talebe bağlı olarak sık sık değiştirilebildiğinden, işletmelerin üretim kapasiteleri tam olarak belirlenememektedir.

Ancak gene de genelde kabaca bir şeyler söylemek gerekirse, kapasite kullanım oranları örme giyimde % 70-80 dokuma hazır giyimde %50-55 civarında belirtilebilir. Ancak ihracat imkanları yüksek olan pamuklu mamul üreticisi olan kuruluşlar ile yabancı firmalar için fason üretimde bulunan kuruluşların kapasite kullanım oranları, kesimdeki ortalamanın üzerindedir.

5. HAZIR GIYIM İHRACATI

Türkiye'nin türlerine göre geniş anlamda hazır giyim ihracatı, Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'nin Hazır Giyim İhracatı (1000 \$)

Hazır Giyim Türü	1984	1985	1986 (Ocak-Ekim)
42.03 Deri Giyim ve Ayrıntısı	338.548	450.113	227.200
43.03 Kürk Giyim ve Ayrıntısı	57.111	13.160	26.799
60. Örme Giyim ve Ayrıntısı	176.013	312.157	301.928
61. Dokuma Giyim ve Ayrıntısı	707.552	488.146	405.066
Toplam	1.279.225	1.263.576	960.992

Yukarıdaki tabloda da görülebileceği gibi çeşitli türlerde zaman zaman iniş ve çıkışlar olmakla birlikte, Türkiye'nin toplam hazır giyim ihracatı, 1 milyar \$'ın üzerinde seyretmiştir. (1986 rakamlarının 10 aylık olduğu düşünülürse, bu rakamın da 1 milyar \$'ın üzerine çıkabileceği görülebilir). Toplam hazır giyim ürünleri ihracatımızda, başta (1986 rakamları göz önüne alındığı zaman) dokuma giyim gelmekte ve onu sırası ile, örme giyim, deri giyim ve kürk giyim izlemektedir.

İhracatımız asıl itibarı ile Avrupa ve AET ülkelerine ve ABD'ye yönelmiştir. AET ülkelerinde Batı Almanya en önde gelmektedir. Örneğin deri giyim ihracatımızdaki payı, % 62.74, örme giyimdeki payı % 60.47, doku-

ma giyimdeki payı % 46.61 ve kürk giyimdeki payı ise % 18.85'tir. Bunun yanı sıra, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak, İran, Katar, Kuveyt, Umman, Lübnan, Mısır, Suriye, Suudi Arabistan, Ürdün, Yemen gibi Orta Doğu ve Arap ülkelerine, Sovyetler Birliği, Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Bulgaristan gibi Doğu Bloku pazarlarına girilmiştir.

Öte yandan örme ve dokuma ürünlerimiz de kullanılan lif türlerine göre incelendiği zaman birinci sırayı pamuklu ürünlerin aldığı görülmektedir. Daha sonra sırası ile ipek, suni, sentetik lifliler, yünlüler ve en son olarak da diğer liflerden yapılmış ürünler gelmektedir.

İhracat imkanları yönünden ülkemizin üstünlüğü pamuklu hazır giyim ürünleri alanındadır. Bu üstünlüğü sağlayan, ülkemizin büyük bir pamuk üreticisi olmasıdır.

Yukarıda kısaca özetlemeye çalışılan durum nedeni ile, pamuklu giyim ürünlerinde, özellikle % 100 pamuklularda ihracat imkanları fazladır. Pamuklu giyim üretiminin yaklaşık yarısının yurt içinde tüketildiği, diğer yarısının ise ihracata yöneldiği tahmin edilmektedir. Pamuk/polyester ve viskon/polyesterlerden yapılmış giyim ürünlerinde yurt içinde tüketilen bölüm daha büyüktür. Yünlü giyim konusunda ise üretimin büyük bir bölümü, yurtiçi piyasasına dönük olarak yapılmaktadır.

Dokuma hazır giyim ihracatı yapan firmalar büyüklük açısından incelenebildiğinde, büyük bir bölümü pamuklu giyim üreten orta boy işletmelerin, aşağıdaki nedenlerden ötürü daha fazla şansa sahip olduğu görülmektedir:

— Bu tür işletmeler, moda değişiklikleri karşısında daha esnek davranabilmektedirler.

— Sigortasız ve mevsimlik işçi çalıştırabildiklerinden, işgücü maliyeti az olmaktadır.

— Dünyada spor giyim modasının yaygınlık kazanması olayı, orta boy işletmeler açısından üstünlük sağlamaktadır, çünkü bu tür giyim, çok büyük bir makine parkı ve gelişmiş teknikler gerektirmemektedir.

6. SONUÇ

Ülkemiz hazır giyim sanayinin temel sorunları şöylece belirtilebilir:

— Hazır giyim üretiminde toplam maliyetler içinde ham madde ve işçilik maliyetleri büyük bir yer tuttuğun-

dan, işletme sermayesi/yatırım oranı çok yüksek olmaktadır. Bu nedenle, işletme sermayesi sıkıntısı kendisini hissettirmekte ve bu yüzden de kapasite kullanım oranları düşmektedir.

— Ham madde (deri, kürk, pamuk, yün, sentetik, yapay lif, v.s.) fiyatlarında meydana gelen oynamalar, belirli bir dönem sonrası için fiyat verme imkanını kaldırmaktadır. Ülkemizde aksesuar (fermuar, çit çit ve yapışkan tela, v.s.) ve yardımcı malzeme (astar, dikiş ipiği, v.s.) üretimi henüz yetersiz olduğundan, fiyatları yüksektir. Yukarıda anlatılan ham madde ve yardımcı malzeme sorunu, ithalat yolu ile çözümlenmeye çalışılmaktadır.

— Hazır giyim sanayimiz orta kademe yöneticisi sıkıntısı çekmesinin yanı sıra, işçilik niteliklerinin düşük olmasından da zarar görmektedir. Bu sorun, hazır giyim konusundaki mesleki ve teknik eğitim veren kuruluşların sayısının çoğaltılması ile çözümlenebilir.

— Atölye üretiminin yaygın ve her türlü malın alıcı bulabildiği geniş bir iç pazarın olması nedeni ile, kaliteye gereken önem pek fazla verilmemektedir. Öte yandan belli standartlar olmadığı için, piyasada çeşitli boyutlarda giysiler bulunmaktadır. Ancak ihracatın artırılmasına paralel olarak, kalite ve standard açılarından belirli bir düzelme yoluna girilmiştir.

— Ülkemizde hazır giyim kesiminin önemli sorunlarından birisi de, tanıtım yetersizliğidir. Bu konudaki çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Tüm bu sorunlara karşın ülkemiz Avrupa pazarına yakın olması nedeni ile, diğer hazır giyim ihracatçısı gelişen ülkelere karşı bir üstünlüğe sahiptir.

KAYNAKÇA

— DPT., 1987 yılı Programı

— Özenç E., Ekim 1986. Örme Giyim Dış Pazar Araştırması, İGEME Dış Ticaret Bülteni No: 109. Ankara

— Özenç E., Şubat 1986. Örme Giyim Eşyası Dış Piyasa Araştırması, İGEME Dış Ticaret Bülteni, No: 100

— T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı EBİM Kayıtları

— UNCTADSecretariat, Şubat 1981, Fibres and Textiles: Dimensions of Marketing Structure, Geneva.

Tekstil Endüstrisinde Kalite ve Standardizasyon

Erhan KIRTAY

Doç. Dr.

Ege Ün. Müh. Fak. Tekstil Müh. Bl. İZMİR

*Bu yazıda standart ve spesifikasyon kavramları incelenen-
dikten sonra, Türk tekstil endüstrisinde kalite standart-
larının önemine değinilmiş ve T.S.E. tarafından
yayınlanan mecburi tekstil standartları açıklanmıştır.*

QUALITY AND STANDARDIZATION IN THE TEXTILE INDUSTRY

*Having discussed first, the concepts of standard and
specification in this article, the importance of the
quality standards for the Turkish Textile Industry is
emphasized and the obligatory textile standards
published by the Turkish Standards Institute (T.S.E.)
are explained.*

1. GİRİŞ

İlk insanların dünya yüzünde çoğalıp topluluk halinde yaşamaya başlamaları insancıl duygu ve düşüncelerinde yavaş yavaş bir gelişmenin meydana gelmesine yol açmıştır. İnsan toplumlarında utanma hissini uyanması ve bunun uygarlık seviyesi ile ilişkili olarak değişmesi insanlarda giyinmeyi aynı zamanda sosyal bir ihtiyaç haline getirmiştir. Nitekim bugün insan toplumlarının uygarlık anlayışı içinde giyim insanın maddi ve manevi varlığını tamamlayan temel bir ihtiyaç maddesidir.

Giysilerin ana malzemesi olan kumaşın dış görünüşü ve fiyatı alıcıyı, ilk planda etkileyen faktörler olmakla beraber hatasız oluşu, ütütutması, dayanıklılığı v.s. gibi kalite ve kullanma performansı ile ilgili özellikler alıcının kararını büyük ölçüde etkilerler. Özellikle bir giysinin uzun süreli kullanımı düşünülüyorsa kalite ön plana geçen bir etken olur. Bu nedenle tekstil fabrikalarında kaliteye büyük önem verilir ve çeşitli kalite kontrolleri uygulanır.

Tekstil endüstrisinde kalite kontrolünü diğer endüstri dallarına oranla biraz daha önemli kılan bazı faktörler vardır. Öncelikle tekstil ürünlerinin hammadesi olan lifler incelik, uzunluk, mukavemet gibi özellikleri açısın-

dan çok geniş sınırlar içerisinde değişim gösterirler. Ayrıca tekstil üretimi sırasında bir işlem sonucu elde edilen ürünün diğer bir işlemin hammadesi olması ve üretimde insan faktörünün çok fazla etkin oluşu da üretimin her kademesinde kalitenin kontrolü zorunlu hale getirmektedir.

Üretim safhasında kontrol amacıyla yapılan testlerin ana gayesi zamandan tasarruf etmek, amaçsız çalışmayı önlemek ve masrafları azaltmaktır. Bu tarif günümüzden 12 yıl önce yapılan bir sempozyumda ana tema olmakla beraber güncelliğini halen muhafaza etmektedir [Bowles, 1972].

Standart test metodlarına dayanmayan ve güvenilir test aletleri ile yapılmayan "Kalite Kontrolü" günümüzde oldukça azalmıştır. Öte yandan kalite kontrolünün üretimin her kademesinde yapılması şarttır. Bunun anlamı lif üreticisinin kendi kalitesini belirleyen lif özellikleri ile ilgili test sonuçlarını müşterisine verebilecek durumda olmasıdır. İplik imalatçısı da ürettiği ipliğin her partisi için geçerli iplik test sonuçlarına sahip olmalıdır. Örmeci ve dokumacı imal ettiği kumaşın her metresini kontrol etmeli, hataları ve hataların kumaşların neresinde ve ne tip olduğunu belirtmelidir. Son olarak konfeksiyoncu da seviyattan önce her giysiyi tek tek kontrol etmelidir.

Yukarıda sözü edilen kontroller sonucu testlerin düzenli olarak yapıldığı işletmelerde fiziksel özelliklerin tekstil üretiminin bir sonraki safhasında yeniden kontrolu gerekmiyecektir. Bu sistemin avantajı kalite kontrolleri tarafından tekstil üretiminin her safhasında test parametrelerinin kontrol edilerek standartlarla karşılaştırılmasıdır. Bundan başka üreticinin mamulünü test etmesi üretimin zayıf yanlarını ortaya çıkardığı gibi, düzeltilmesi gereken üretim kademelerini ve standart dışı mamulleri saptama avantajlarını da beraberinde getirmektedir.

Günümüzde teknologların ellerinde özellikle kalite ve performans hakkında niteliksel yargulamalarla bulunmaya elverişli standartlar vardır. Teknik açıdan kalitenin tanımı "tarif ve tesbit edilen spesifikasyonun sürekli korunması"dır. Bu nedenle teknologlar üretim işleminin her kademesi için spesifikasyonlar tesbit etmelidirler. Bu ise hem kalite açısından üretimin sınırlandırılmasını hem de üretimin her kademesinde kaliteyi belirleyen standartlar için sağlam bilgileri gerektirmektedir.

2. STANDART VE SPESİFİKASYON

Giriş bölümünde de belirtildiği gibi standart ve spesifikasyon işletme kapsamı içinde üretim ve kalite kontrolü faaliyetlerinin yürütülmesinde etkin araçlardır. Öte yandan Standart ve Spesifikasyonun gerek iç ve gerece dış ticarete önemli bir fonksiyonu olduğu görülmektedir. Ancak çoğu zaman bu iki kavram birbirine karıştı-